

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор ВНЗ «НАУ»

« 19 » 01 20 19 р. С.А. Єрохін

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З РОЗРОБКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Київ

1. Загальні положення

Методичні рекомендації розроблено відповідно до пункту 2 статті 32 Закону України «Про вищу освіту» та мають за мету визначення алгоритму розробки та порядку оформлення освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм підготовки здобувачів вищої освіти у ВНЗ «Національна академія управління».

2. Основні терміни та визначення

Автономність і відповідальність – здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності

Галузь знань – основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка.

Спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти.

Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

Здобувачі вищої освіти – особи, які навчаються у вищому навчальному закладі на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту.

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Комунікація – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання

та/або професійної діяльності.

Знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні).

Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Уміння – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).

Компоненти освітньої програми – навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційні роботи для досягнення програмних результатів навчання

3. Вимоги до освітньої програми та алгоритм її розробки

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- форми атестації здобувачів вищої освіти;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

В основу європейського підходу до розроблення освітніх програм покладено компетентнісний підхід з використанням ЄКТС, де для досягнення запланованих результатів навчання за освітньою програмою (навчальною дисципліною, модулем) передбачаються певні витрати часу студентом, тобто необхідний і достатній обсяг навчального навантаження студента, виражений у кількості кредитів ЄКТС (1 кредит ЄКТС дорівнює 30 годинам). Навчальне навантаження студента включає всі види його роботи (самостійну, аудиторну, лабораторну, дослідницьку тощо) відповідно до навчального плану.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» освітня програма може розроблятися, як для спеціальності, так і в її рамках на окрему спеціалізацію підготовки для відповідного рівня вищої освіти

Алгоритм розробки освітньої програми:

Крок 1. Визначення потреби в освітній програмі, відповідно до вимог і запитів ринку праці, особистості та суспільства, ініціація її розроблення та формування авторського колективу (далі - проектна група) освітньої програми (бакалаврської, магістерської, докторської).

Крок 2. Аналіз вимог і запитів роботодавців, випускників освітніх програм відповідної спеціальності, студентських колективів, стандартів вищої освіти, професійних стандартів (у разі їх наявності) щодо профілю фахівця (переліку необхідних і достатніх компетентностей).

Крок 3. Визначення переліку компетентностей фахівця, які необхідно розвинути (сформувані) в процесі підготовки за освітньою програмою на основі результатів аналізу (**Крок 2**), що має складалися з обов'язкових компетентностей відповідно до стандарту вищої освіти (перелік компетентностей випускника за відповідною спеціальністю для відповідного рівня вищої освіти), та додаткових компетентностей, що визначають унікальність, відмінність освітньої програми, відповідно до вимог і запитів роботодавців, випускників освітніх програм відповідної спеціальності, студентських колективів.

Для формування Профілю програми обираються програмні компетентності з переліку обов'язкових (10-15), які визначені стандартом вищої освіти та формуються додаткові компетентності відповідно до вимог і запитів роботодавців, випускників освітніх програм відповідної спеціальності, студентських колективів, які в цілому визначатимуть профіль підготовки випускника освітньої програми.

Крок 4. Визначення переліку програмних результатів навчання: обов'язкових – відповідно до стандарту вищої освіти та додаткових – відповідно до переліку визначених додаткових компетентностей.

Для формування Профілю програми обираються програмні результати навчання (15-20) з переліку визначених стандартом вищої освіти та визначаються додаткові результати навчання, які необхідно досягнути, відповідно до сформованих додаткових компетенцій.

Крок 5. Визначення компонент освітньої програми (навчальних дисциплін, курсових проектів (робіт), практик, кваліфікаційних робіт), що забезпечуватимуть досягнення програмних результатів навчання. Приклад формулювання результатів навчання для компетентності з планування, що формується у студента в процесі опанування кількох навчальних дисциплін, які передбачають такі результати навчання:

Результати навчання за навчальною дисципліною 1	Знати та розуміти підходи до побудови плану Відрізнити першочергові та другорядні цілі діяльності
Результати навчання за навчальною дисципліною 2	Знати відповідні нормативно-правові акти, інструкції Планувати заходи відповідно до наявних інструкцій
Результати навчання за навчальною дисципліною 3	Розраховувати ресурси, необхідні та достатні для досягнення запланованих цілей
Результати навчання за навчальною дисципліною 4	Знати основи проектного менеджменту Визначати та вносити відповідні зміни до планів заходів, дій у процесі їх виконання залежно від зміни ресурсів

Крок 6. Визначення форм атестації здобувачів вищої освіти за освітньою

програмою відповідно до стандарту вищої освіти.

Крок 7. Визначення системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти відповідно до вимог стандарту вищої освіти.

Крок 8. Визначення інституційної спроможності стосовно забезпечення досягнення запланованих результатів навчання та їх оцінювання відповідно до форм атестації та системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, відповідність стандарту освітньої діяльності – мінімальним вимогам до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу за відповідною спеціальністю для відповідного рівня вищої освіти.

Крок 9. Проектна група має «пов'язати» визначені компетентності та програмні результати навчання з компонентами освітньої програми (навчальними дисциплінами, тощо), тобто вирішити:

- у межах яких освітніх компонент будуть досягнуті програмні результати, спрямовані на формування певних компетентностей;
- яким має бути зміст компонент;
- які компоненти є обов'язковими (тобто «ядром» освітньої програми, яке забезпечує нормативні результати навчання), які вибірковими – для вільного вибору здобувачів вищої освіти (25%).

Складання матриці надає можливість проектній групі виявити, які компетентності не охоплені повною мірою компонентами освітньої програми (навчальними дисциплінами, тощо) які результати навчання дублюються в різних компонентах, і на цій підставі сформуванню остаточний перелік і зміст компонент освітньої програми.

Крок 10. Формування структурно-логічної схеми освітньої програми, здійснення короткого опису логічної послідовності вивчення компонент освітньої програми.

Крок 11. Визначення в кредитах ЄКТС обсягу навчального навантаження студента, необхідного і достатнього для досягнення нормативних і додаткових результатів навчання, з урахуванням загального обсягу освітньої програми у кредитах ЄКТС відповідно до стандарту вищої освіти та обов'язкового забезпечення резерву – не менше 25% від загального обсягу освітньої програми в кредитах ЄКТС – на навчальні дисципліни для вільного вибору здобувачами вищої освіти.

Крок 12. Визначення стратегії досягнення результатів навчання за освітньою програмою (організація освітнього процесу, забезпечення якості, співпраця з роботодавцями в контексті практики, стажування, працевлаштування, організація самостійної роботи, досліджень тощо).

Крок 13. Обрання належних підходів і методів навчання та оцінювання результатів по завершенні навчання за окремою освітньою компонентою, здійснення розподілу часу між видами навчальної діяльності студента (лекціями, практичними, лабораторними заняттями, семінарами, самостійною роботою тощо) за кожною окремою навчальною дисципліною, визначення літературних та інших джерел тощо.

Крок 14. Складання проектною групою навчального плану освітньої програми, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін (модулів) у

кредитах ЄКТС, послідовність вивчення навчальних дисциплін (модулів), форми проведення навчальних занять та їх обсяг у кредитах ЄКТС, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Крок 15. Узгодження освітньої програми з відповідними підрозділами Академії, роботодавцями, затвердження її Вченою радою та введення в дію наказом ректора.

4. Структура освітньої програми та рекомендації по її заповненню

Титульна сторінка

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор ВНЗ «НАУ»

_____ С.А. Єрохін
«__» _____ 20__ р.

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
кваліфікація бакалавр: з фінансів, банківської справи та страхування**

ЗАТВЕРДЖЕНО
ВЧЕНОЮ РАДОЮ ВНЗ «НАУ»
Голова вченої ради

Протокол № __ від «__» _____ 20__ року

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньо-професійної програми

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація
Кваліфікація

.....
.....
.....
.....
.....

РЕКОМЕНДОВАНО
Групою забезпечення зі спеціальності
«_____»
(назва спеціальності)

Голова групи забезпечення

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)
«___» _____ 20__ р.

ПОГОДЖЕНО
Завідувач _____
(назва випускової кафедри)

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)
«___» _____ 20__ р.

ПОГОДЖЕНО
Начальник навчального відділу

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)
«___» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖЕНО ТА ВВЕДЕНО В ДІЮ

Наказом ректора ВНЗ «Національна академія управління»
від «___» _____ 20__ р. № _____

Ця освітньо-професійна програма не може бути повністю або частково відтворена, тиражована та розповсюджена без дозволу ВНЗ «Національна академія управління»

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-професійна програма № «Назва» підготовки здобувачів першого (бакалаврського)/другого(магистерського) рівня вищої освіти напряму № «Назва», спеціальності № «Назва» розроблена відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю № «Назва», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від «___» _____ 20___ року, № _____ та групою забезпечення спеціальності № «Назва» ВНЗ «Національна академія управління» у складі:

Розроблено робочою групою у складі:

1.

2.

3.

.....

Інформація про зовнішню апробацію (за наявності)

1. Рецензії представників академічної спільноти

2. Відгуки представників професійних асоціацій

3. Відгуки представників ринку праці

Освітня програма для підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) / другому(магістерському) рівні за спеціальністю № «Назва» містить обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форм атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; перелік нормативних документів на яких базується освітня програма.

I. ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

зі спеціальності _____
 спеціалізації (за наявності) _____

1. Загальна інформація	
Вищий навчальний заклад та структурний підрозділ	<i>Зазначається повна назва ВНЗ та структурний підрозділ в якому здійснюється навчання</i>
Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Ступінь вищої освіти	<i>Вказується ступінь вищої освіти та повна назва кваліфікації мовою оригіналу, які присуджуються на основі успішного завершення даної освітньої програми</i>
Галузь знань	
Спеціальність	
Обмеження щодо форм навчання	
Освітня кваліфікація	
Кваліфікація в дипломі	
Тип диплому та обсяг освітньої програми	<i>Тип диплому – одиничний, подвійний, спільний. Обсяг вказується в кредитах ЄКТС та роках Наприклад: Одиничний, 240 кредитів ЄКТС, 3 роки 6 місяців Одиничний, 90 кредитів ЄКТС, 1 рік 6 місяців</i>
Наявність акредитації	<i>Подається інформація про акредитацію освітньої програми, у т.ч. іноземну чи міжнародну. Вказується: - назва організації, яка надала акредитацію даній програмі; - країна, де ця організація розташована; - період акредитації; У випадку, якщо програма ще не акредитована вказується назва(и) організації(Й) яка(і) ймовірно нададуть акредитацію даній програмі, і термін коли передбачається подача програми на акредитацію</i>
Цикл/рівень	<i>Вказують цикли, рівні програми в трьох рамках кваліфікацій: Національна рамка кваліфікації України, Рамка кваліфікації Європейського простору вищої освіти FQ-EHEA кваліфікацій для навчання впродовж життя EQF-LLL Приклад: НКР України – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл, EQF-LLL – 7 рівень</i>
Передумови	<i>Вимоги щодо попередньої освіти. За необхідності вказується, що обмежує перехід на дану освітню програму Приклад: На базі повної загальної середньої освіти – 24- кредитів ЄКТС Наявність ступеня бакалавра</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Термін дії освітньої програми	<i>Вказується термін дії освітньої програми до її наступного планового оновлення</i>
Інтернет - адреса	<i>Вказується адреса сторінки даної освітньої програми в</i>

постійного розміщення опису освітньої програми	<i>Інформаційному пакеті (Каталозі курсів) Академії</i>
2. Мета освітньої програми	
<i>Чітке та коротке формулювання (в одному - двох реченнях)</i>	
3. Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація)	<i>Зазначається галузь знань, спеціальність, спеціалізація (якщо є). Надається перелік та обсяг основних компонент у % від загального обсягу освітньої програми</i>
Орієнтація освітньої програми	<i>Освітньо-професійна (для молодшого бакалавра, бакалавра, магістра); Освітньо-наукова (магістра, доктора філософії) Відповідно до МСКО освітньо-професійна та освітньо-наукова програма може мати академічну або прикладну орієнтацію. Доцільно коротко охарактеризувати наукову орієнтацію та професійні (спеціалізаційні) акценти</i>
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	<i>Загальна/спеціальна освіта в галузі/предметній області спеціальності. Ключові слова</i>
Особливості програми	<i>Вказуються особливості програми, які відрізняють її від інших подібних програм необхідних практик, стажування за кордоном, іноземна мова викладання, тощо</i>
4. Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	<i>Коротко вказуються види економічної діяльності, професійні назви робіт за ДКП). Можливості професійної сертифікації</i>
Подальше навчання	<i>Вказуються можливості для продовження навчання на вищому рівні</i>
5. Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<i>Коротко (до 3-х рядків) описуються основні підходи, методи та технології, які використовуються в даній програмі. Наприклад: студентсько-центроване самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, навчання через лабораторну практику тощо</i>
Оцінювання	<i>Наприклад: усні та письмові екзамени, практика, есе, презентації, проектна робота тощо</i>
6. Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	<i>Формулюється шляхом конкретизації інтегральної компетентності відповідного стандарту вищої освіти в контексті особливостей даної освітньої програми</i>
Загальні компетентності (ЗК)	<i>Виділяються: - компетентності, визначені стандартом вищої освіти спеціальності та, за наявності, в професійному стандарті; - компетентності, визначені вищим навчальним закладом. Передбачається, що в стандарті вищої освіти буде визначено 8-12 загальних компетентностей, які в основному вибираються з переліку проекту Тюнінг.</i>
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<i>Корелює з описом відповідного кваліфікаційного рівня НРК, назви компетентностей формулюються із врахуванням категорій компетентностей НРК: знання, уміння, комунікація,</i>

	<p>автономія і відповідальність. Рекомендуються використовувати міжнародні зразки (проект Тюнінг, стандарти QAA тощо).</p> <p>Виділяються:</p> <ul style="list-style-type: none"> - компетентності, визначені стандартом вищої освіти спеціальності та, за наявності, професійним стандартом, - компетентності, визначені університетом. <p>Якщо освітня програма передбачає наявність декількох спеціалізацій, то програмні компетентності доцільно формулювати для кожної спеціалізації зокрема. Передбачається, що в стандарті вищої освіти буде визначено 15-18 фахових (спеціальних) компетентностей</p>
7. Програмні результати навчання	
Програмні результати навчання за спеціальністю (визначені стандартом вищої освіти спеціальності)	<p>Виділяються:</p> <ul style="list-style-type: none"> - програмні результати навчання, визначені стандартом вищої освіти спеціальності (стандарт визначає нормативний зміст підготовки - 15-20 узагальнених результатів навчання, які корелюються з програмними компетентностями) та, за наявності, професійним стандартом. - програмні результати навчання, визначені Академією (як правило, не більше 5). <p>Програмні результати навчання формулюються в активній формі із урахуванням різних рівнів складності у когнітивній сфері (таксономія Блума), а також у афективній та психомоторній сферах.</p>
8. Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Вказуються специфічні характеристики кадрового забезпечення, включаючи можливу участь закордонних фахівців.
Матеріально-технічне забезпечення	Вказуються специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Вказуються специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення
9. Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Вказуються, наприклад, укладені угоди про академічну мобільність, про подвійне дипломування тощо
Міжнародна кредитна мобільність	Вказуються, наприклад, укладені угоди про міжнародну академічну мобільність (Еразмус+ К1), про подвійне дипломування, про тривалі міжнародні проекти, які передбачають включене навчання студентів тощо
Навчання іноземних здобувачів освіти	Умови та особливості освітньої програми в контексті навчання іноземних громадян
10. Форми атестації здобувачів вищої освіти	
Форми атестації здобувачів вищої освіти	
Вимоги до атестаційного екзамену	<p>Подається інформація про види (форми) підсумкової атестації та документи, які отримує випускник на основі її успішного проходження.</p> <p>Приклад:</p>

		<i>Атестація випускників освітньої програми спеціальності № «Назва» проводиться у формі захисту кваліфікаційної роботи та завершується видачею документу встановленого зразка про присудження йому ступеня магістра із присвоєнням кваліфікації: Магістр з _____ за спеціалізацією _____ (назва спеціальності) (назва спеціалізації) Атестація здійснюється відкрито і публічно.</i>	
11. Системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти			
—			
12. Перелік компонент освітньо-професійної програми			
Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1. ДИСЦИПЛІНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ			
1.1. Обовязкові навчальні дисципліни загальної підготовки			
ОЗП-1			
ОЗП-2			
ОЗП-3			
ОЗП-4			
....			
		Усього за ОЗП	
1.2. Вибіркові навчальні дисципліни загальної підготовки			
ВЗП-1			
ВЗП-2			
ВЗП-3			
ВЗП-4			
....			
		Усього за ВЗП	
		Усього за циклом загальної підготовки	
2. ДИСЦИПЛІНИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ			
2.1. Навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки			
ОПП-1			
ОПП-2			
ОПП-3			
ОПП-4			
....			
		Усього за ОПП	
2.2. Вибіркові навчальні дисципліни професійної підготовки			
ВПП-1			
ВПП-2			
ВПП-3			
ВПП-4			
....			
		Загальний обсяг вибірових компонент	
	Ознайомча практика		
	Навчальна практика		
	Комплексний кваліфікаційний екзамен		
		Усього за освітньо-професійною програмою	
13. Розподіл змісту освітньої програми за групами компонентів та циклами підготовки			

№ п/ п	Цикл підготовки	Обсяг навчального навантаження здобувача вищої освіти (кредитів / %)		
		Обов'язкові компоненти освітньо-професійної програми	Вибіркові компоненти освітньо-професійної програми	Всього за весь термін навчання
1	2	3	4	5
1	Цикл загальної підготовки	.../...	.../...	.../...
2	Цикл професійної та практичної підготовки	.../...	.../...	.../...
Всього за весь термін навчання		.../...	.../...	.../...

II. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Короткий опис логічної послідовності вивчення компонент освітньої програми. Рекомендується представляти у вигляді схеми або графа

Матриця відповідності визначених Стандартом компетентностей дескрипторам НРК

Класифікація компетентностей за НРК	Знання Зн1 Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень Зн2 Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності	Уміння Ум1 Розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів	Комунікація К1 Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності К2 Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію	Автономія та відповідальність АВ1 Управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах АВ2 Відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб АВ3 Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності
Загальні компетентності				
ЗК01	Зн1, Зн2	Ум1	К1, К2	АВ1, АВ2, АВ3
ЗК02	Зн2			АВ2
ЗК03			К1	АВ1
ЗК04	Зн1		К2	
....				
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності				
СК01	Зн1, Зн2	Ум1	К2	АВ1, АВ2, АВ3
СК02	Зн1, Зн2	Ум1	К1	АВ1
СК03	Зн1, Зн2	Ум1	К1, К2	АВ3
СК04	Зн1	Ум1	К1, К2	АВ2
....				
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (визначені закладом вищої освіти)				
СК1.1	Зн1	Ум1		АВ1
СК1.2	Зн1, Зн2	Ум1	К2	АВ1, АВ3
СК1.3		Ум1	К1	АВ1
СК1.4	Зн2	Ум1		АВ1
....				

Матриця відповідності визначених Стандартом результатів навчання та компетентностей

Програмні результати навчання	Інтегральна компетентність	Компетентності																																												
		Загальні компетентності													Спеціальні (фахові, предметні) компетентності											Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (визначені закладом вищої освіти)																				
		ЗК01	ЗК02	ЗК03	ЗК04	ЗК05	ЗК06	ЗК07	ЗК08	ЗК09	ЗК10	ЗК11	ЗК12	ЗК13	ЗК14	СК01	СК02	СК03	СК04	СК05	СК06	СК07	СК08	СК09	СК10	СК11	СК1.1	СК1.2	СК1.3	СК1.4	СК1.5	СК1.6	СК1.7	СК1.8	СК1.9	СК1.10	СК1.11	СК1.12	СК1.13	СК1.14	СК1.15					
ПРО1	+	+	+			+					+				+	+			+							+						+														
ПРО2	+	+	+			+									+	+									+	+	+					+	+			+		+								
ПРО3	+		+		+	+										+									+	+			+				+													
ПРО4	+					+	+									+	+		+	+		+					+	+	+	+				+			+	+			+	+				
...	+					+		+								+	+	+			+	+					+		+				+	+				+	+		+			+	+	
ПРО1.1	+	+	+	+	+		+								+											+			+			+	+			+	+			+	+					
ПРО1.2	+	+	+	+											+	+				+						+		+	+							+			+	+						
ПРО1.3	+		+	+		+											+						+					+	+			+														
ПРО1.4	+	+	+			+		+				+				+		+		+	+		+			+	+				+			+				+		+	+					
...	+				+							+							+					+	+					+				+				+		+		+	+			

6. ПОРЯДОК РОЗРОБКИ, ЗАТВЕРДЖЕННЯ, МОНІТОРИНГУ ТА ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

1. Цей Порядок визначає процедуру розроблення, затвердження, моніторинг та внесення змін до освітніх програм у ВНЗ «Національна академія управління».

2. Освітні програми розробляються відповідно до тимчасових стандартів закладу вищої освіти.

3. Для розроблення освітньої програми відповідного рівня підготовки здобувачів вищої освіти та спеціальності, утворюється проектна група з числа науково-педагогічних працівників, які за рівнем своєї кваліфікації, рівнем наукової та професійної активності та наявністю відповідного науково-педагогічного стажу можуть входити до складу таких проектних груп.

4. Керівники (гаранти) та склад проектних груп з розроблення освітньої програми за спеціальностями (спеціалізаціями), за поданням завідувачів випускових кафедр, схвалюються рішенням Вченої ради Академії та затверджується наказом ректора.

5. Керівники та члени проектної групи розробляють проекти освітніх програм та навчальні плани до них.

6. До розробки проектів освітніх програм залучаються роботодавці та провідні фахівці з відповідної спеціальності, а також представники студентського самоврядування. Якщо під час розробки присутність роботодавців не можлива, в силу їх виробничих обставин, керівник проектної групи повинен погодити зміст та перелік компетентностей, які включені до освітньої програми та оформити листи погодження з подальшим наданням рецензії на освітню програму.

7. Розроблений проект освітньої програми та навчальний план до неї, розглядається на засіданнях випускової кафедри, Вченої ради Академії. Освітньо-професійна програма схвалюється рішенням Вченої ради Академії і вводиться в дію наказом ректора.

8. У разі затвердження державних стандартів вищої освіти проектні групи повинні привести у відповідність освітні програми до державних вимог та процедуру їх затвердження.

9. Якщо член проектної групи на момент перегляду освітньої програми звільнився, то за поданням завідувача випускової кафедри затверджується новий склад проектної групи, яка схвалюється за такою ж процедурою* що зазначена вище.

10. З метою оцінювання освітньої програми щороку здійснюється моніторинг на предмет її відповідності стандарту, спроможність Академії забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти програмних результатів передбачених в ній, рівня задоволеності роботодавців та здобувачів.

11. Для визначення рівня задоволеності роботодавців та актуальності

освітньої програми можливо використовувати:

- результати опитування, які роботодавці проводять самостійно опитуючи випускників закладів освіти з метою визначення їх якості підготовки, тим самим проводять ранжування закладів вищої освіти ;
- перелік вимог та компетентностей, які висуваються до потенціальних працівників.

12. Для встановлення зворотного зв'язку та визначення рівня задоволеності здобувачів вищої освіти освітньою програмою проводяться щорічне опитування програми. Результати моніторингу розглядаються Вченою радою Академії та при необхідності приймається рішення про перегляд освітньої програми та внесення змін до неї.

13. Отримані пропозиції від здобувачів та роботодавців до освітньої програми акумулюються та узагальнюються для подальшого внесення змін до освітньої програми.

14. Внесення змін до освітньої програми в частині циклу обов'язкових освітніх компонентів можливе лише після проходження процедури акредитації освітньої програми. Після процедури акредитації враховуються пропозиції експертної комісії, роботодавців, здобувачів вищої освіти та вносяться зміни до освітньої програми. З метою врахування змін законодавства та інноваційного розвитку відповідної галузі можуть бути внесені зміни лише в робочі навчальні програми дисциплін в частині циклу обов'язкових освітніх компонентів. А у разі потреби посилення професійної підготовки можуть вноситися зміни в освітній програмі в частині циклу вибіркових освітніх компонентів.

1. Опис кваліфікаційних рівнів, відповідно до Національної рамки кваліфікацій

Рівень ВО/ ступінь	Кваліфікац. рівень	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
Перший/ бакалавр	6	<i>Інтегральна компетентність:</i> Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов			
		Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень	Розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів	Донесення до фахівців і нефаківців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності	Управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах
	Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності		Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію	Відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності	
Другий/ магістр	7	<i>Інтегральна компетентність:</i> Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог			
		спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в	розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог	зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються	прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування

		контексті дослідницької роботи			
		критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей	провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності	використання іноземних мов у професійній діяльності	розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним
Третій (перший науков.)/ Доктор філософії	8	<i>Інтегральна компетентність:</i> Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики			
		найбільш передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідної та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей	критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей	спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності	ініціювання інноваційних комплексних проектів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації
			розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем		соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших
Науковий /Доктор наук	9	<i>Інтегральна компетентність:</i> Здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій			
		нові концептуальні та методологічні знання в певній та суміжних галузях науково-дослідної	критичний аналіз комплексних проблем, синтез нових складних	лідерство, вільне компетентнее спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців,	ініціювання оригінальних дослідницько-інноваційних комплексних проектів, спрямованих на розв'язання

		та/або професійної діяльності, які набуті на основі особистого комплексного дослідження та є основою для відкриття нових напрямів і проведення подальших досліджень	ідей, зокрема у міждисциплінарних сферах розроблення та реалізація комплексних проєктів, як правило, у рамках власної дослідницької школи, які дають змогу глибоко переосмислювати наявне і забезпечувати вагомий приріст нового системного знання та/або модернізації професійної практики, та розв'язання складних соціально значущих проблем з використанням дослідницько-інноваційних методів	зокрема найвищої кваліфікації, та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності	складних соціально значущих проблем, лідерство та автономність під час їх реалізації глибоке усвідомлення та відповідальність за наукове обґрунтування стратегічних рішень, достовірність прогнозування розвитку суспільства безперервний саморозвиток і самовдосконалення, відповідальність за розвиток інших, зокрема в межах власної дослідницької школи
--	--	---	---	--	---

2. Загальні компетентності за проектом ЄС Тьюнінг

	Англійське написання	Український переклад
1.	Ability for abstract thinking, analysis and synthesis	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
2.	Ability to apply knowledge in practical situations	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях
3.	Ability to plan and manage time	Здатність планувати та управляти часом
4.	Knowledge and understanding of the subject area and understanding of the profession	Знання та розуміння предметної області та розуміння професії
5.	Ability to communicate both orally and through the written word in native language	Здатність спілкуватися рідною мовою як усно, так письмово
6.	Ability to communicate in a second language	Здатність спілкуватися другою мовою
7.	Skills in the use of information and communications technologies	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій
8.	Ability to undertake research at an appropriate level	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні
9.	Capacity to learn and stay up-to-date with learning	Здатність вчитися і бути сучасно навченим
10.	Ability to be critical and self-critical	Здатність бути критичним і самокритичним
11.	Ability to adapt to and act in new situation	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
12.	Capacity to generate new ideas (creativity)	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
13.	Ability to identify, pose and resolve problems	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми
14.	Ability to make reasoned decisions	Здатність приймати обґрунтовані рішення
15.	Ability to work in a team	Здатність працювати в команді
16.	Interpersonal and interaction skills	Навички міжособистісної взаємодії
17.	Ability to motivate people and move toward common goals	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети
18.	Ability to communicate with nonexperts of one's field	Здатність спілкуватися з нефаківцями своєї
19.	Appreciation of and respect for diversity and multiculturalism	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності
20.	Ability to work in an international context	Здатність працювати в міжнародному контексті
21.	Ability to work autonomously	Здатність працювати автономно
22.	Ability to design and manage projects	Здатність розробляти та управляти проектами
23.	Commitment to safety	Прихильність безпеці
24.	Spirit of enterprise, ability to take initiative	Духпідприємництва, здатність виявляти ініціативу
25.	Ability to act on the basis of ethical reasoning	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
26.	Ability to evaluate and maintain the quality of work produced	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт
27.	Determination and perseverance in the tasks given and responsibilities taken	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
28.	Commitment to the conservation of the	Прагнення до збереження навколишнього

	environment	середовища
29.	Ability to act with social responsibility and civic awareness	Здатність діяти соціально відповідально та громадянські свідомо
30.	Ability to show awareness of equal opportunities and gender issues	Здатність усвідомлювати рівні можливості та тендерні проблеми

3. Загальні підходи щодо формулювання результатів навчання

- Починати опис результату навчання дієсловом дії, за яким іде об'єкт дієслова, а далі – фраза, яка формує контекст;
 - Використовувати лише одне дієслово для опису одного результату навчання;
 - Уникати неточних термінів, таких як: знати, розуміти, усвідомити, опанувати, ознайомитися, – ці терміни асоціюються з цілями викладачів, а не результатами навчання;
 - Уникати складних речень, – за необхідності використовувати більше простих конструкцій для чіткого розуміння;
 - Переконайтеся, що результати навчання для дисципліни, модуля співвідносяться із загальними результатами програми;
 - Результати навчання повинні бути чіткими та піддаватися вимірюванню;
 - Оскільки ви працюєте над визначенням результатів навчання, пам'ятайте про те, як ці результати мають бути оцінені, а саме: як ви визначите, що студент досяг цих результатів навчання? Якщо результати навчання занадто розгалужені, можуть виникнути труднощі при їх оцінюванні. Якщо надмірно деталізовані, то перелік результатів може бути задовгий;
 - Переконайтеся, що результати навчання є такими, які можна оцінити;
 - При написанні результатів навчання пам'ятайте про обмеження у часі, протягом якого необхідно досягти результатів, оскільки завжди є небезпека того, що автор може проявити надмірну амбіційність при написанні. Запитайте себе, чи реалістично досягти результатів навчання за наявних часових та ресурсних обмежень;
 - Перед завершенням роботи запитайте колег і, можливо, колишніх студентів, чи зрозумілі для них написані результати навчання;
 - При написанні результатів навчання намагайтесь уникнути перевантаження списку результатів навчання позиціями, які взяті з нижніх рівнів таксономії Блума (наприклад, *знання* та їх *розуміння* в когнітивній сфері). Спробуйте поставити завдання студентам використавши те, що вони вивчили шляхом використання результатів навчання, взятих з вищих категорій (наприклад, *застосування, аналіз, синтез та оцінювання*).

У сукупності із описаними класифікаціями та рекомендованими дієсловами вищевказані рекомендації можуть бути основою для проектування результатів навчання, як на програмному рівні, так і на рівні окремих навчальних дисциплін

та модулів.

3.1. Формулювання результатів навчання в когнітивній сфері

Згідно із теорією Блума когнітивна (пізнавальна) сфера містить шість послідовних рівнів складності:

1. Знання (knowledge). Здатність запам'ятати або відтворити факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи тощо) без необхідності їх розуміння.

2. Розуміння (Comprehension). Здатність розуміти та інтерпретувати вивчене. Це означає уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворити словесний матеріал на, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань.

3. Застосування (Application). Здатність використати вивчений матеріал у нових ситуаціях, наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач.

4. Аналіз (Analysis). Здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їхні взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних.

5. Синтез (Synthesis). Здатність поєднати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю.

6. Оцінювання (Evaluation). Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі.

Для кожного рівня складності запропоновано набір дієслів, який може слугувати основою для формулювання результатів навчання за кожним рівнем.

Основними дієсловами які використовуються для формулювання результатів навчання першого рівня складності – **знання** є:

Назвати, впорядкувати, зібрати, визначити, описати, знайти, перевірити, продублювати, помітити, скласти список, повторити, відтворити, показати, сказати, встановити зв'язок тощо

Прикладами формулювання результатів навчання можуть бути:

- Визначити етичні наслідки наукових досліджень та їх впровадження.
- Описати як і чому змінювалася закони і вплив цього процесу на суспільство.

- Скласти список критеріїв, які необхідно взяти до уваги при оцінці інформаційної системи.

- Визначити, які види поведінки є непрофесійними у відношеннях клієнта та його довіреної особи.

- Описати процеси, які використовуються в інженерній практиці при підготовці проектного завдання для клієнта.

Під час формулювання результатів навчання, що стосуються *розуміння*

використовуються такі дієслова:

Класифікувати, асоціювати з, змінити, прояснити, перетворити, побудувати, описати, обговорити, виділити, оцінити, пояснити, виразити, розширити, ідентифікувати, ілюструвати, інтерпретувати, зробити висновок, пояснити різницю між, розпізнати, передбачити, доповісти, вибрати, переглянути, перекласти, знайти рішення тощо

Прикладами формулювання результатів навчання можуть бути:

- Пояснити різницю між цивільним та кримінальним правом.
- Ідентифікувати учасників та визначити цілі розвитку електронної торгівлі.
- Пояснити соціальний, економічний та політичний вплив першої світової війни на післявоєнний світ.
- Назвати причини, які перешкождали розвитку освітньої системи в Ірландії в ХІХ ст.

Результати навчання, які стосуються третього рівня складності застосування знань можуть використовувати слова:

Застосувати, змінити, обчислити, оцінити, вибрати, продемонструвати, розробити, виявити, завершити, знайти, ілюструвати, модифікувати, організувати, передбачити, підготувати, віднести до, планувати, вибрати, показати, перетворити, використати, окреслити та інші.

Приклади формулювання результатів навчання які стосуються застосування знань:

- Побудувати хронологію важливих подій в історії Австралії ХІХ ст.
- Вибрати та застосовувати складні техніки для аналізу ефективності енерговикористання в складних виробничих процесах.
- Співвідносити енергетичні зміни, щоб пов'язати переривання та формування.
- Корегувати інструкції у випадку дослідження невеликої виробничої фірми з метою покращення якості контролю виробництва.
- Показати, які зміни в кримінальному праві вплинули на кількість ув'язнених у Шотландії ХІХ ст.

Основними дієсловами які використовуються для формулювання результатів навчання щодо здатності до **аналізу** знань – є:

Упорядкувати, аналізувати, розділити на складові, обчислити, розділити на категорії, порівняти, класифікувати, поєднати, протиставити, критикувати, дискутувати, визначити, зробити висновок, вивести, виділити, розділити, оцінити, випробувати, експериментувати, ілюструвати, дослідити, співвіднести, тестувати тощо

Прикладами формулювань результатів навчання можуть бути:

- Проаналізувати, рентабельність виробництва.
- Порівняти та зіставити різні електронні бізнес-моделі.
- Дискутувати на тему економічних впливів та впливів на навколишнє

середовище процесів перетворення енергії.

- Порівняти роботу молодого викладача та викладача з 20-річним викладацьким досвідом.

- Обчислити градієнт на карті у м, км та у відсотках.

При формулювання результатів навчання що стосуються **синтезу** використовуються такі дієслова:

Аргументувати, упорядкувати, поєднати, класифікувати, зібрати, скомпіювати, спроектувати, розробити, пояснити, встановити, формулювати, узагальнити, інтегрувати, модифікувати, організовувати, планувати, запропонувати, реконструювати, установити зв'язок із, підсумувати тощо

Прикладом відповідних формулювань результатів навчання:

- Визначити і сформулювати проблеми, які безпосередньо стосуються сфери рішень енергетичного менеджменту.

- Знаходити рішення для складних завдань раціонального використання енергії - усно та в письмовій формі.

- Підсумувати причини та наслідки революції 1917 р. в Росії.

- Розробити бізнес-план розвитку фірми.

Основними дієсловами що характеризують здатність особи до **оцінювання** знань є:

Оцінити, встановити, аргументувати, вибрати, поєднати, порівняти, зробити висновок, зіставити, критикувати, захищати, пояснити, рейтингувати, розбудити, виміряти, передбачити, рекомендувати, співвіднести до, узагальнити, ухвалити тощо

Приклади відповідних формулювань результатів навчання:

- Узагальнити основний внесок Фарадея область електромагнітної індукції.

- Передбачити вплив зміни температури на стан рівноваги на планеті.

- Оцінити роль історичних постатей, які посприяли змінам в історії України.

- Порівняти маркетингові стратегії для різних електронних бізнес-моделей.

- Оцінити основні області, які сприяють здобуттю професійних знань досвідченими викладачами.

окремі дієслова можуть використовуватись для формування результатів навчання на кількох рівнях. Основним є загальний контекст формулювання.

3.2 Формулювання результатів навчання в афективній сфері

Афективна сфера стосується емоційної компоненти навчального процесу, починаючи від бажання студента отримати інформацію до інтегрування ідей, переконань та ставлення.

Афективна сфера містить п'ять рівнів складності:

1. Отримання інформації (Receiving). Характеризує бажання

(направленість) студента отримати необхідну інформацію (уважне вислуховування співбесідника, чутливість до соціальних проблем тощо)

2. Зворотна реакція (Responding). Стосується активної участі студента в навчальному процесі (виявлення інтересу до предмета, бажання висловитися, зробити презентацію, участь у дискусіях, бажання пояснити та допомогти іншим).

3. Ціннісна орієнтація (Valuing). Коливається в діапазоні від звичайного визнання певних цінностей до активної їх підтримки. Приклади: віра в демократичні цінності, визнання ролі науки в повсякденному житті, турбота про здоров'я навколишніх, повага до індивідуального та культурного різноманіття.

4. Організація (Organization). Стосується процесів, із якими стикаються особи, коли необхідно поєднати різні цінності, вирішити конфлікти між ними, засвоїти певну систему цінностей. Приклади: особа визнає необхідність балансу між свободою та відповідальністю у демократичному суспільстві, визнає власну відповідальність за свої вчинки, сприймає стандарти професійної етики, адаптує свою поведінку до прийнятих системних цінностей.

5. Характеристика (Characterization). На цьому рівні особа має сформовану систему цінностей, що визначає її відповідну послідовну та непередбачувану поведінку. Приклади: самостійність і відповідальність у роботі, професійна повага до етичних принципів, демонстрація доброї професійної, соціальної та емоційної поведінки, здорового способу життя тощо.

Для формулювання результатів навчання в *афективній сфері* використовуються такі дієслова:

Діяти, позитивно оцінювати, дотримуватися, запитувати, сприймати, відповідати, допомагати, намагатися, відхилити, кидати виклик, завершувати, співпрацювати, поєднувати, пристосовувати, захищати, демонструвати, дискутувати, показувати, розмежовувати, обирати, ініціювати, інтегрувати, містити, слідувати, виправдовувати, слухати, організовувати, брати участь, практикувати, поширювати, осуджувати, ставити запитання, відносити до, звітувати, розв'язувати, підтримувати, синтезувати, цінити тощо.

Приклади формулювання результатів навчання в афективній сфері:

- Позитивно сприймати необхідність професійних етичних стандартів. Зважати на потребу конфіденційності в професійному ставленні до клієнта.
- Цінувати бажання працювати самостійно.
- Зважати на управлінські завдання, пов'язані з високим рівнем змін у громадському секторі.
- Проявляти бажання спілкуватися з клієнтами.
- Вирішувати спірні питання щодо особистісних переконань та етичних міркувань.
- Брати участь у дискусіях з колегами. Усвідомлювати відповідальність за добробут підлеглих.

- Проявляти професійну відданість етичній практиці.

3.3 Формулювання результатів навчання в психомоторній сфері

У психомоторній сфері наголос ставиться на фізичних навичках, зокрема на питаннях координації мозкової та м'язової діяльності. Аналіз літературних джерел показує, що результати досліджень у цій області з погляду педагогіки є значно меншими, ніж здобутки в когнітивній та афективній сферах. Вони є важливими в області природничих наук та інженерії, коли йдеться про предмети, тісно пов'язані із лабораторним практикумом. Класифікація і рекомендації щодо формування результатів навчання у психомоторній сфері.

1. Імітація (Imitation). Споглядання за поведінкою іншої особи і копіювання її.

2. Маніпулювання (Manipulation). Здатність виконувати певні дії за допомогою інструкції та практичних навичок.

3. Точність (Precision). Здатність виконувати завдання при невеликій кількості помилок і робити це точніше без наявності фахової допомоги.

4. Поєднання (Articulation). Здатність координувати серію дій за допомогою поєднання двох або більше навичок. Ці складові можуть модифікуватися, щоб відповідати певним вимогам або для розв'язання задачі.

5. Натуралізація (Naturalization). Демонстрація високого рівня виконання в природному стилі («не роздумуючи»). Навички при цьому поєднуються, упорядковуються та виконуються стабільно та легко.

Для формулювання результатів навчання у психомоторній сфері використовуються такі дієслова:

- копіювати, слідувати, повторити, дотримуватися – для імітації;
- відтворити, побудувати, виконати, впровадити – для характеристики маніпулювання;
- демонструвати, завершити, показати, калібрувати, контролювати, вдосконалити – характеризують рівень точності;
- сконструювати, вирішити, координувати, скомбінувати, інтегрувати, адаптувати, розробити, сформулювати, модифікувати, вдосконалити – описують рівень поєднання;
- спроектувати, виокремити, управляти, винайти, керувати проектом – визначають рівень натуралізації.

Перелік нормативних документів, на яких базується освітня професійна програма

- Нормативні акти України
1. Закон України № 1556-VII «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради(ВВР), 2014, № 37-38: [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];
3. Конституція України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Господарський кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Податковий кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності закладів освіти, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>
8. Національний Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dovidnyk.in.ua/directories/profesii>.
9. Національна рамка кваліфікацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
10. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти // Протокол від 29.03.2016 № 3. Сектор вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. – 29 с.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.15 року № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>
12. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 р. № 600 (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/metodichni-rekomendaciyi-vo>

Професійні
стандарти
та
забезпеченн
я якості

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/072-finansi-bankivska->

sprava-ta-strakhuvannya-bakalavr.pdf

2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [електронний ресурс]. – режим доступу: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf

3. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад.: В.М. Захарченко, С.А. Калашнікова, В.І. Луговий, А.В. Ставицький, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г.Кременя.– К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.

4. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.:

В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

5. Настройка образовательных структур в Европе. Вклад университетов в Болонский процесс [электронный ресурс]. – режим доступу: https://www.hse.ru/data/2010/12/17/1208295030/Introduction_Tuning%20Educational%20Structures.pdf

6. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд [електронний ресурс]. – режим доступу: http://ihed.org.ua/images/doc/04_2016_Rozvitok_sisitemi_zabesp_yakosti_VO_UA_2015.pdf

7. Європейська кредитна трансферна накопичувальна система: Довідник користувача [електронний ресурс]. – режим доступу: http://ihed.org.ua/images/doc/04_2016_ECTS_Users_Guide-2015_Ukrainian.pdf

8. EQF-LLL – European Qualifications Framework for Lifelong Learning [електронний ресурс]. – режим доступу: https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/brochexp_en.pdf

9. QF-EHEA – Qualification Framework of the European Higher Education Area [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=67>

10. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти [електронний ресурс]. – режим доступу: <file:///D:/Users/Dell/Downloads/BolonskyiProcessNewParadigmHE.pdf>

11. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>